

Рецензії

Тамара ПАЦАЙ

НОВАТОРСЬКЕ ВИДАННЯ З ЦАРИНИ ОБРЯДОВОЇ КУЛЬТУРИ БДЖІЛЬНИЦТВА УКРАЇНЦІВ

Мовна У. Бджільництво: український
обрядовий контекст / Уляна Мовна. —
Львів: Інститут народознавства НАН
України, 2017. — 552 с.

Монографія «Бджільництво: український обрядовий контекст» продовжує цикл наукових праць Уляни Мовної, присвячених українському традиційному пасічництву і є результатом двадцятирічного дослідження народного бджільництва. Книга представляється до захисту як докторська робота.

Підґрунтям наукового дослідження, окрім суттєвої польової бази, а саме десятків експедицій та двохсот обстежених сіл, стала і скрупульозна кабінетна робота — у першому розділі авторка дає глибокий історіографічний та методологічний аналіз публікацій, а також заново вводить до наукового обігу забуті, маловідомі, розпорошені по різних виданнях дослідження. Пасічництво, бджоли та продукти бджільництва стали фокусом аналітичних пошуків Уляни Мовної у науковій літературі та історичних, етнолінгвістичних, фольклорних і етнографічних джерелах. Авторка веде науковий діалог з сучасними українськими, польськими, російськими, словацькими етнологами, антропологами, етнолінгвістами, будуючи паралелі дослідження у загальнослов'янському контексті. Повний перелік опрацьованих видань налічує більше 1 тис. одиниць.

Розглядаючи бджільництво як феномен української обрядової культури, У. Мовна структурувала пасічницькі обряди в системі народної звичаєвості, визначила візію бджоли та встановила функції продуктів бджільництва в українській традиції. Такий авторський підхід зумовив вкладання дослідницького матеріалу у три основні розділи.

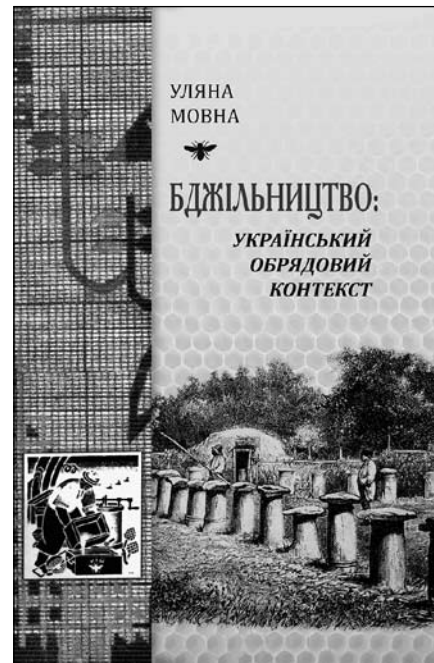
Для повноти означення концепту бджоли у світогляді українців авторка дослідила вплив на його формування культів, народних вірувань і уявлень та релігій. У праці доводиться зв'язок реліктових явищ культу Великих Матерів, космогонічних уявлень українців та християнства на встановлення візії бджоли, при цьому авторка простежила динаміку поглядів на неї під впливом різних історичних та суспільних процесів. У. Мовна констатувала, що бджола у народній українській традиції належить до групи тварин з позитивними семантичними ознаками та відзначила вирішальний вплив християнства, яке на кінець ХІХ ст. відіграло домінуючу роль у цій конотації, в тому числі завдяки ужитковості продуктів бджільництва у церковній культурі.

В останніх двох розділах авторка розкрила тему пасічництва та продуктів бджільництва в традиційній обрядовості українців. У книзі проаналізовано та відображено різні обрядові нюанси українських

етнографічних груп. У. Мовна з'ясувала семантику і символіку меду та воску. Учена систематизувала ключові символічні функції продуктів бджільництва у родильно-хрестильній обрядовості, окреслила еротичну символіку у весільному церемоніалі, висвітлила значення меду у поминальних обрядах, зокрема як складову ритуальних страв. Сучасний український матеріал авторка доповнює у діахронному вимірі, зокрема згадує особливості поминальної культури в античному світі, середньовіччі тощо, підкреслює та обґрунтовує їх дохристиянське коріння.

Ґрунтовний аналіз авторка подає у підрозділі храмові свята та оказіональні прикмети — тут міститься значний наратив, який показує архаїчність та символізм спільних святкових обідів, підкреслюється соціоінтегративна функція меду.

Крім цього, у книзі читач знайде відповіді на питання щодо місця і ролі пасічника у традиційному суспільстві, генези народних стереотипів щодо його віку, статі, матримоніального стану, тут проаналізовані основні статті звичаєвого права щодо бджільництва, міститься статистична інформація та багато іншого.

Рецензоване видання — ґрунтовний якісний новаторський науковий продукт, книга заповнює чергову прогалину в українській етнології та є поважним надбанням львівської етнологічної школи та сучасної етнології в цілому.